

ساخکردنه‌وهی کۆمه‌له ئومێده‌کان و کۆسپه‌کان

(ناوخوازی بۆ نه‌ندامانی کۆمه‌له)

ناسری جیسامی

ماوه‌یه‌که، پیتاسه‌ی کۆمه‌له، ئامانجه‌کانی، سیاسه‌ته‌کانی، بینا حیزبیه‌که‌ی، رێبه‌رایه‌تییه‌که‌ی، پره‌نسیپه‌کانی و، رێگه‌کانی گه‌وره‌بوونه‌وه و به‌ره‌وپێشچوونی، بوونه‌ته‌وه به‌بابه‌تی لێدوانی رۆژانه له نێو ریزه‌کانی کۆمه‌له‌دا. تیکۆشه‌رانی کۆمه‌له، سه‌رقالی گه‌لیک باسی گه‌رموگۆرپ له‌بابه‌ت پرۆسه‌ی ساخکردنه‌وه‌ی کۆمه‌له، ئه‌و ئه‌نجامانه‌ی پێیان گه‌یشتین و، ئه‌و دۆخه‌ی ئیستا تییداین.

له‌سه‌رده‌می ساخکردنه‌وه‌ی کۆمه‌له‌دا، گه‌لیک هیوای گه‌وره‌گه‌شابوونه‌وه. فیداکاریی گه‌وره‌له‌پێناویاندا ده‌کرا. رۆژانی سه‌خت و پر ئومێد تیپه‌رکران. هه‌نگاوی گه‌وره‌به‌ره‌و گۆرپ، هه‌لگیران. دوا‌ی سالها سستی و ناکامی، بووژانه‌وه هه‌ستی پێده‌کرا. دوا‌ی سالها شیعاری شکسته‌خواردوو، کۆمه‌له ده‌هاته‌وه ناو جه‌رگه‌ی مه‌یدانیکی پرته‌کان. دوا‌ی سالها بیزاری له‌په‌یوه‌ندیکی کرمۆلی پر له‌ناته‌بایی و بێمتانه‌یی، به‌ره‌به‌ره‌ممانه و راس‌تگۆیی و برۆا به‌یه‌ک کردن زیندوو ده‌بووه‌وه. دوا‌ی سالها یه‌کتر بوغزاندن، دوا‌ی سالها هه‌ره‌شه و تۆمه‌ت و ناووناته‌وره له‌یه‌کنان، دوا‌ی سالها که‌لێپرسراوانی حیزبی به‌زمانی "ئه‌ساسنامه" مه‌رحه‌بایی ئه‌ندامانیان ده‌کرد و، ئه‌ندامان به‌زمانی "تۆمار" و "فراکسیۆن" و "مه‌حفیل" و "گه‌رایش" له‌گه‌ل یه‌کتر ده‌دوان، له‌سه‌رده‌می ساخکردنه‌وه‌ی کۆمه‌له‌دا هه‌ستی شو‌رشگێری و خۆته‌رخانکردن بۆ خه‌بات له‌پێناوی ئامانجی رزگاریخوازانه‌دا، هه‌ستی خۆ به‌بایه‌خدار زانین، گه‌رمای هینایه‌وه ناو گیانی تیکۆشه‌رانی کۆمه‌له. تیکۆشه‌ران نێوچاوانیان کرایه‌وه، دلایان کرایه‌وه، زمانیان کرایه‌وه و، له‌وه‌ده‌چوو هه‌موو شتیکی پاک بوویته‌وه. هیوای ئه‌وه‌مان هه‌بوو، ئه‌و پرۆسه‌یه، کۆمه‌له هه‌تا ئاستی حیزبیه‌کی رزگاریخوازی گه‌ش و گه‌وره، به‌رز کاته‌وه.

به‌لام ئه‌و پرۆسه‌یه، به‌سه‌ر هیلکی راست و بێگه‌ردا نه‌رۆیشت. زۆر زوو جارێ ئه‌وه درا "رپه‌رین ته‌واوو". زۆر زوو رپه‌رین ته‌واوو. "پرۆسه‌ی ساخکردنه‌وه‌ی کۆمه‌له، ته‌واوو بوو." به‌ئه‌ندامانی کۆمه‌له رپه‌رین ته‌واوو: (1) "پرۆسه‌ی ساخکردنه‌وه‌ی کۆمه‌له ته‌واوو بوو، ئه‌و پرۆسه‌یه به‌ئه‌نجامی خۆی گه‌یشتوو و، ئه‌وانه‌ی ده‌یانه‌وه‌ی کۆمه‌له گۆرانی زیاتری به‌سه‌ردا بی، برۆنه‌وه مالی خۆیان". ئه‌و قسه‌یه، زۆر له‌و قسه‌یه‌ی خومه‌ینی ده‌چوو که هه‌ر رۆژی دوا‌ی رپه‌رینی ئێران به‌خه‌لکی رپه‌ریوی گوت "رپه‌رین ته‌واوو بوو. چه‌که‌کان بده‌نه‌وه به‌ئهرته‌شو، خۆتان برۆنه‌وه مال". له‌رسته‌یدا، ده‌سه‌لاتی به‌پاریز، ئالوگۆری ته‌نیا تا ئه‌و جیگایه‌ ده‌وی که خۆی به‌ده‌سه‌لات بگا. له‌دوا‌ی ئه‌وه، به‌رانبه‌ر به‌ئالوگۆر و ئیراده‌ی پیکه‌ینه‌رانی ئالوگۆر ده‌وه‌ستی، هه‌ره‌شه‌ی لێده‌کا، به‌گێره‌شیوین ناوی ده‌با و، سه‌ره‌نجام سه‌رکوتی ده‌کا.

په‌وتی ساخکردنه‌وهی کۆمه‌له، په‌وتیک بوو روو له گۆرانی بنه‌په‌تی. ئەو گۆرانه دەمیگ بوو له کۆمه‌لگای کوردستاندا داوای ده‌کرا. کۆمه‌له‌ چاوه‌روانیی ئەوهی لیده‌کرا له حاست ئەو هه‌لومه‌رجه تازیه‌ی کوردستان چاو بکاته‌وه که تیندا، په‌وتی وه‌خه‌به‌رهاتی نه‌ته‌وه‌یی و وشیاریی نه‌ته‌وه‌یی، په‌وتی گه‌شانه‌وه‌ی رووناکییری، په‌وتی بایه‌خدانان بو نوێبوونه‌وه و ناسینی راستییه‌کانی سه‌رده‌م هه‌تا ده‌هات په‌ره‌ی ده‌گرت. دیتبوومان خه‌لکی کوردستان پشتیان له‌و حیزبه‌هه‌لکردوو که له جیاتی دانوستان له‌ گه‌ل دیارده‌نوێیه‌کان، له حوچه‌کانیدا هه‌دیسی میژوو ده‌گیرێته‌وه و، له سیاسه‌ت و کۆمه‌لناسیدا خاوه‌نی گوتاریکه که ته‌نیا ئالقه‌یه‌ک له تیکۆشه‌رانی له میژینه‌ی خۆی تیی ده‌گهن. کۆمه‌له، به‌ بێ ئەو گۆرانه، تیندا ده‌چوو. گۆرانیگ له پیناوی ئەوه‌دا که کۆمه‌له‌ بیته‌ حیزبی جه‌ماوه‌ری به‌رینی خه‌لکی سه‌تملیکراو و بیبه‌شی کوردستان. حیزبیک بو ریکخستنی خه‌باتی بیبه‌شان له پیناوی رزگاریی نه‌ته‌وه‌یی و عه‌داله‌تی کۆمه‌لایه‌تیدا. به‌شداریکردن له‌و خه‌باته‌دا، پینوێستی به‌وه هه‌بوو و هه‌یه که کۆمه‌له:

1- بیته‌ حیزبیک کوردستانی. به‌و مانایه که شوینی هه‌لسوورانی کۆمه‌له‌ کوردستانه. داکوکی له هه‌موو مافیکی خه‌لکی کوردستان ده‌کا و، ئیتر داکوکی له خه‌لکی ژێرده‌سته‌ی کوردستان و، داکوکی له کریکاران و زه‌حمه‌تکیشان و هه‌ژارانی کوردستان، وه‌ک داکوکی له ژێرده‌ستان و چه‌وساوه‌کانی هه‌موو جیهان مایه‌ی شانازی بێ و نه‌کریته بیانوو بو ده‌سته‌سازکردن له "راست".

2- بیته‌ حیزبیک به‌رین که تیکۆشه‌رانی کۆمه‌لگایه‌کی زیندوو بتوانن بیکه‌نه سه‌نگه‌ری خۆیان. تیکۆشه‌ران بتوانن به‌ سیمای خۆیانه‌وه، بیته‌ ناوی و بو درێژه‌دان به خه‌باتی حیزبی ناچار نه‌بن له فیلتیری ئیدئۆلۆژیک و له پالوینه‌ی قه‌بوولی ئەو که‌سانه تیپه‌ر بن که زه‌وقی خۆیان و زۆر جاریش وه‌همه‌کانیان و به‌رژه‌وه‌نده‌کانیان ناو ده‌نین رییازی کۆمه‌له‌ و به‌رژه‌وه‌ندی کۆمه‌له‌. بیته‌ حیزبیک سیاسی خاوه‌نی به‌رنامه‌ی رۆشنی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی.

3- بیته‌ حیزبیک مودیرن که بینا حیزبیه‌که‌ی وه‌لامده‌ره‌وه‌ی ناوه‌رۆکی ئازادبخوازانه و عه‌داله‌تخوازانه‌ی بێ و هه‌روه‌ها له گه‌ل سه‌رده‌می نوێ و پینوێستییه‌کانی سه‌رده‌می خۆی بگونجی. ئورگان و ده‌زگای حیزبی، دامه‌زراوه‌ی حیزبی و کۆمیته و پیکهاته‌ی دیکه‌ی حیزبی، قه‌واره‌که‌ی دروست بکه‌ن.

4- بیته‌ حیزبیک که دیموکراتیکترین ریسا به‌سه‌ر په‌یوه‌نده‌کانیدا زال بن. به‌ها دیموکراتیکه‌کان، تیندا ریزیان لی بگیري و، که‌سه‌کان تیندا وه‌ک سه‌ربازه‌ دارینه‌ی شه‌تره‌نج چاویان لینه‌کری. له‌سه‌ر په‌خه‌ گرتن له سیاسه‌تیک یان هینانه‌گۆری باسینک که‌س ده‌سته‌ی لی ساز نه‌کری و، تۆمه‌تی لی نه‌دری. به‌ تایبه‌ت، به‌ هۆی ئەزموونه تاله‌کانی رابوردوو، زۆر پینوێست بوو کۆمه‌له‌ چ له پیره‌وی ناوخۆیدا و چ له کردار و په‌فتاری رۆژانه‌یدا، نیشان بدا ئیتر ئەو رابوردوو تاله‌ دووپات نابیته‌وه. پینوێست بوو کۆمه‌له‌ له‌م بابه‌ته‌وه سیمایه‌کی تازه له خۆی نیشان بدا، به‌ جوړیک که بیره‌وه‌رییه ناخۆشه‌کانی په‌یوه‌ندی ده‌مکوته‌کرانه و

سه‌رکوتکه‌رانه‌ی پیشووی سه‌رده‌می ده‌سه‌لاتی کۆمۆنیزمی کارگه‌ری له‌ زه‌ینی هه‌لسوو‌پاوانی خۆی و بزووتنه‌وه‌که‌ به‌سپێته‌وه‌. حیزبه‌که‌ تا ئه‌وکات، به‌ درێژایی ساڵها، ره‌خنه‌گرانی ناوخۆی ده‌مکوت کردبوو. له‌م بابته‌وه‌، په‌روه‌نده‌ی حیزبه‌که‌، ته‌نیا له‌ گه‌ل دواکه‌وتووترین و داخراوترین حیزبه‌کانی و لاتانی رۆژه‌ه‌لات قابیلی به‌راوردکردن بوو.

5- بیه‌ته‌ حیزبیک‌ شه‌فاف و وه‌لامده‌ره‌وه‌، که‌ سیاسه‌ته‌کانی پوون بن، راشکاوانه‌ بن و رابگه‌یه‌ندری‌ن. سیاسه‌ته‌کانی له‌ کۆبوونه‌وه‌ی حیزبیدا و له‌ پلینۆمه‌کان و کۆنگره‌کانیدا بیه‌ته‌ به‌ریاس و، راولێژیان له‌سه‌ر بکری و، کۆمیته‌ی ناوه‌ندی و ئورگانه‌کانی رابه‌ری، له‌ به‌رده‌م کۆنگره‌کان و کۆنفرانسه‌کان و پلینۆمه‌کان وه‌لامده‌ره‌وه‌ بن.

6- بیه‌ته‌ حیزبیک‌ که‌ سیستمی مالی و داراییه‌که‌ی قابیلی لێپرسینه‌وه‌ بی و، شه‌فاف بی و، رێگا بۆ ئه‌وه‌ نه‌هێلێته‌وه‌ که‌ وه‌ک ده‌وره‌کانی پیشوو پرۆژه‌ مالییه‌کانی نه‌یانی بن، ته‌نیا ژماره‌یه‌ک له‌ ”رابه‌ران“ به‌ داراییه‌کانی بزانی و، له‌ کاتی پێویستدا وه‌ک گۆپال له‌ دژی لایه‌نی به‌رانبه‌ریان به‌کاری بێنن و ته‌نانه‌ت بتوانن ره‌خنه‌گری خۆیان نانبراو و بیه‌رگ و بیچه‌ک و بیخێوه‌ت بکه‌ن. بیه‌ته‌ حیزبیک‌ که‌ کۆمیته‌ی ناوه‌ندی یان ئورگانی دیکه‌ی هه‌لبژاردی کۆنگره‌، چاوه‌دیاری ته‌واوی به‌سه‌ر پرۆسه‌ی خه‌رج وداهات و پرۆژه‌ مالییه‌کانیدا هه‌بی و، بیه‌ته‌ حیزبیک‌ که‌ ده‌سه‌لاتی مالی له‌ خزمه‌ت ده‌سته‌به‌ندیی سیاسی و حیزبیی ناوخۆیدا به‌کار نه‌هێنری.

7- بیه‌ته‌ ناوه‌ندی بیروراگۆرینه‌وه‌ی ئازاد، پرسیار کردن، لێپرسینه‌وه‌، ره‌خنه‌گرتن، دیالۆگ، فیروون و گه‌شه‌کردن.

ئێستا، 6 سال زیاتر له‌ کۆنفرانسی ساخردنه‌وه‌ی کۆمه‌له‌ تێپه‌ریوه‌. له‌و ماوه‌یه‌دا، ره‌وتی به‌ پارێز و دژ به‌ ئالوگۆر، له‌ناو ریزه‌کانی کۆمه‌له‌دا، به‌رانبه‌ر به‌ هه‌ر هه‌نگاوێکی ئالوگۆر وه‌ستاوه‌. ئه‌وه‌نده‌ی توانیویه‌تی به‌ کرده‌وه‌ پێش‌پێگرته‌وه‌ و، هه‌رنه‌بی، ره‌وته‌که‌ی خاوه‌نه‌وه‌ته‌وه‌.

گرنگترین بریاره‌کانی ئێمه‌ی ره‌وتی ساخردنه‌وه‌ی کۆمه‌له‌، که‌ ره‌وتی به‌ پارێز ملی لی‌ بادان، به‌رانبه‌ریان وه‌ستا و، سه‌ره‌نجام یان بیده‌نگه‌ی کرد یان نابهدل قه‌بوولی کردن و ژیربه‌ژیر هه‌ولیدا له‌باریان به‌ری ئه‌وانه‌ بوون: بریاری هه‌لبژاردنی ناوی ”کۆمه‌له‌ی شۆرشگێری زه‌حمه‌تکێشانی کوردستانی ئێران“، بریاری کوردستانیوون و خه‌باتی لێپراوانه‌ له‌ پێناو به‌ده‌سته‌یانی مافی نه‌ته‌وه‌یی له‌ کوردستان، بریاری به‌ره‌سمیناسینی ئالای کوردستان وه‌ک هێمای خه‌باتی خه‌لکی کوردستان له‌ پێناو ئه‌وه‌دا که‌ ناسنامه‌ نه‌ته‌وه‌ییه‌که‌ی ریزی لی‌ بگیری، بریاری په‌یوه‌ستبوون به‌ ئه‌ترناسیونالی سۆسیالیست، بریاری ئه‌وه‌که‌ خه‌لکی کوردستان بۆیان هه‌یه‌ پشتیوانی نیوده‌وله‌تی بۆ خه‌باتی خۆیان بدۆزنه‌وه‌، بریاری هه‌ولدان بۆ دیمۆکراتیزه‌کردنی په‌یوه‌نده‌ حیزبیه‌کان و په‌ره‌پێدانی ساختاری حیزبی و، سه‌ره‌نجام بریاری پاوان نه‌کردنی ده‌سه‌لات و ده‌زگای مالی به‌و مانایه‌ که‌ توانایی مالی نه‌کریته‌ پالپشتی هێژمۆنیی سیاسی له‌ ناوخۆی حیزبه‌که‌دا و تواناییه‌ مالی و داراییه‌کان له‌ کێشه‌ی سیاسیدا یه‌کلاکه‌ره‌وه‌ و چاره‌نوسساز نه‌بن.

رەوتی ساخکردنه‌وهی کۆمه‌له، ئیستا تووشی کۆسپیک بووه. ژماره‌یه‌ک له ئامانجه بانه‌ره‌تییه‌کانی رەوتی ساخکردنه‌وه و پرهنسییه حیزبیه‌کانی، خراونه‌ته پەراویژ. رەوتی ساخکردنه‌وهی کۆمه‌له، پێویسته به‌رانبه‌ر به‌و دیاردیه‌یه‌ بوه‌ستی و ئه‌رکه‌کانی خۆی له پیناو کۆمه‌له‌یه‌کی گه‌ش، ر‌وو له‌ گه‌وره‌بوونه‌وه، ر‌یژگر له‌ دیمۆکراسی و وه‌لامده‌ره‌وه‌ی کۆمه‌لگا، به‌ره‌وپیش به‌ری. ئەو دیاردانه‌ی پێویسته ببنه‌ جیگای سه‌رنجی تیکۆشه‌رانی ر‌یازی ساخکردنه‌وه‌ی کۆمه‌له، ئەمانه‌ن:

حیزبیک به‌ بێ ر‌یکخستنی حیزبی

ئەوه‌ی ده‌میکه‌ کراوته‌ شێوازی به‌رپۆه‌بردنی کۆمه‌له، به‌ هیچ شێوه‌یه‌ک له‌ گه‌ل شێوازی به‌رپۆه‌بردنی حیزبیک ه‌ا‌وچه‌رخ نایه‌ته‌وه. حیزبیک له‌ ئاساییترین پیکهاته‌ی خۆیدا بریتیه‌ له‌ هیره‌میک پیکهاتوو له‌ ئورگان و ده‌زگا و کۆمیته‌کان. به‌ بێ ئەوانه، حیزب شکل ناگرێ. کۆمیته‌کان و ئورگانه‌ حیزبیه‌کان، هه‌تا ر‌اده‌ی تواندنه‌وه‌یان، لاواز کراون. کاری کۆمیته‌کان و ل‌یپرسراوانی ده‌زگاکانی کۆمه‌له، ده‌خاله‌تی بانسه‌رانه‌ی تیدا ده‌کرێ و، برپاره‌کانیان هه‌ل‌دوه‌شیندریته‌وه. کۆمیته‌کان و ئورگان و ده‌زگا حیزبیه‌کان به‌ بێ ئاییننامه به‌رپۆه‌ ده‌برین، هه‌تا هیچ ئاییننامه‌یه‌ک پ‌یش به‌ ده‌سه‌لاتی سه‌ره‌رپۆیانه‌ نه‌گرێ. سنووری ده‌سه‌لاتی کۆمیته‌کان، به‌ پ‌یی ئەوه‌ی ک‌ئ ئەندامی کۆمیته‌کان ب‌ی ده‌گۆر‌ی و، قه‌واره‌که‌ی هه‌رجاره‌ی به‌ پ‌یی به‌رژه‌وه‌ندی ناوه‌ندی ده‌سه‌لات ده‌سکاری ده‌کرێ.

له‌مدوا‌ییانه‌دا، "ئینسیج‌امی کۆمه‌له" و "پ‌یویستی حیزبی پ‌ول‌این" کرایه‌ ناویکی نه‌یتی ب‌و ئەوه‌ی ده‌سه‌لاتیک م‌ه‌رکه‌زی هه‌موو جووله‌یه‌کی کۆمه‌له ب‌ینتیه‌ ژ‌یر ک‌ونترۆلی ر‌استه‌وخ‌و. گه‌لیک برپاری کۆمیته‌کان، له‌ لایه‌ن ناوه‌ندی ده‌سه‌لاته‌وه به‌ ب‌ی هیچ بیانویه‌ک هه‌ل‌وه‌شیندرانه‌وه. ژ‌ماره‌یه‌ک له‌ ئەندامانی د.س به‌ ده‌سه‌لاتیک و‌اوه‌تر له‌ سنووره‌کانی پ‌یره‌وی ناوخ‌و، به‌سه‌ر کۆمیته‌کان و ده‌زگاکاندا باز ده‌دن. کۆمه‌له به‌ شێوه‌ی حیزبیک پ‌ادگانی به‌رپۆه‌ ده‌بر‌ی، که‌ هه‌موو هه‌لسووراوانی بریتین له‌ فه‌رمانبه‌ر و سه‌ربازی تاک، له‌ ژ‌یر فه‌رمانی چه‌ند گه‌وره‌ سه‌رکرده‌یه‌کدا.

کۆمه‌له پ‌یویسته ب‌یتته‌ خاوه‌نی ر‌یکخستنیکی م‌ودیرنی حیزبی. پ‌یکهاته‌ی سوننه‌تی و بامه‌زنانه، پ‌یویسته به‌ خ‌یرایی م‌الاوایی ل‌یکر‌ی.

حیزب ده‌ب‌ نۆینه‌ری ئیراده‌ی ئەندامانی ب‌ی

له‌ حیزبیک س‌اخ و ته‌ندروستدا، هه‌ر برپاریک و په‌سندکرانی هه‌ر سیاسه‌تیک ئەنجامی پ‌رۆسه‌یه‌کی دیمۆکراتیک ر‌اویژ، ب‌یروپ‌اگۆر‌ینه‌وه و، هه‌لسه‌نگاندنه. به‌ پ‌یچه‌وانه‌وه، له‌ قه‌واره‌یه‌کی داخراو و نادیمۆکراتیکدا، برپاردان ئەنجامی ساتوسه‌ودا، سرتوخورت، زه‌دوبه‌ند، به‌رژه‌وه‌ندخوازی و پ‌اوانکردنی ناوه‌نده‌کانی برپاردانه. له‌وه‌ قه‌واره‌یه‌دا، ب‌یجگه له‌وانه‌ی ده‌سه‌لاتیان به‌ده‌سته، هه‌رکه‌سی دیکه ب‌یه‌وه‌ی به‌شداریه‌کی زیندوو له‌ دیاریکردنی داها‌تووی سیاسی حیزبه‌که‌دا ب‌کا، پ‌یشی پ‌ی ده‌گیر‌ی، تاوانبار ده‌کر‌ی⁽²⁾، ب‌یده‌نگ ده‌کر‌ی و،

ده‌خړیته په‌راویژ. نیشانه‌ی حیزبی تهن‌دروست، به‌رین‌بوونه‌وهی بازنه‌ی ئیراده‌ی گشتییه. نیشانه‌ی حیزبی گهن‌ده‌ل، تهن‌گبوونه‌وهی بازنه‌ی بریاربه‌ده‌ستان و، به‌رین‌بوونه‌وهی بازنه‌ی ئه‌و کس و ئورگانانه‌یه که ده‌خړینه په‌راویژ و کز ده‌کرین.

یه‌کیک له نیشانه‌کانی هه‌ول‌دان بۆ بیده‌نگکردنی ره‌خنه‌گران، هاوماناکردنی ”ره‌خنه‌گرتن“ و ”دژایه‌تیی به‌رژه‌وه‌نده‌کانی کۆمه‌له“ یه. واتا، ناوه‌ندی ده‌سه‌لات خۆی ده‌نیته جیگای کۆمه‌له و، به‌رژه‌وه‌نده‌کانی خۆی، ناو ده‌نی به‌رژه‌وه‌ندی کۆمه‌له. ئه‌وه، تایبه‌تمه‌ندی هه‌موو ده‌سه‌لاتیکی سه‌ره‌رۆ، ناوه‌لامده‌ره‌وه و نادیمۆکراتیکه. له قه‌واره‌ی دیمۆکراتیکدا، به‌رژه‌وه‌ندی گشتی، به‌هاتنه‌مه‌یدانی ئیراده‌ی گشتی، له ریگه‌ی ده‌خاله‌تی راسته‌وخۆ و ده‌نگدانه‌وه، نوینه‌رایه‌تی ده‌کرئ. له قه‌واره‌ی داخراودا، ده‌سه‌لات، حه‌قانییه‌تی هه‌موو شتیکی دیاری ده‌کا. ئه‌و ناوه‌نده له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خۆی به‌مافدار و خاوه‌نی هه‌موو شتیکی ده‌زانی، ته‌نانه‌ت ئه‌و کاتانه‌ی دیته مه‌یدانی ”دیالۆگ“، خۆی با هاوشان دانانی هه‌ر بۆیه زمانی دیالۆگیان، ته‌وساوی، زبر و دژمنکارانه‌یه.

له‌م دوا‌ییانه‌دا، له‌چه‌ند کۆبوونه‌وه‌ی حیزبیدا، وته‌بیژانی ناوه‌ندی ده‌سه‌لات ره‌خنه‌گرانیان به‌وه تاوانبار کردووه که ”به‌پنچه‌وانه‌ی به‌رژه‌وه‌ندی کۆمه‌له ده‌جوولینه‌وه“⁽³⁾ و ”موخالیفی خه‌تی ره‌سمیی کۆمه‌له‌ن“. له‌وه ده‌چی مه‌به‌ست له‌خه‌تی ره‌سمی، ئه‌و شته بی که ناوه‌ندی ده‌سه‌لات ئه‌م‌رۆ کردوویه‌ته‌عه‌زمی خۆی. ئه‌گینا ئه‌گه‌ر مه‌به‌ست له‌خه‌تی ره‌سمیی کۆمه‌له، به‌لگه و په‌سندکراوه‌کانی کۆمه‌له‌بن، له‌راستیدا ئه‌وه‌ی به‌ناوی خه‌تی ره‌سمیی کۆمه‌له ده‌ناسرئ و، له‌به‌لگه و په‌سندکراوه‌کانی کۆنگره‌کان و کۆبوونه‌وه بریارده‌ره حیزبیه‌کاندا راگه‌یه‌ندراون، هه‌موویان به‌ره‌می ویستی ئیمه‌ی تیکۆشه‌رانی ره‌وتی ساخردنه‌وه‌ی کۆمه‌له بوون و، زۆر جار ره‌وتی به‌پاریژ له‌به‌رانبه‌ر په‌سندکرانیاندا وه‌ستاوه و موقاومه‌تی کردووه. قورساییه‌کی گه‌وره‌ی ئه‌ده‌بیاتی سه‌رده‌می ساخردنه‌وه‌ی کۆمه‌له، به‌ره‌می ئه‌و که‌سانه‌یه که ئیستا که‌وتوونه‌ته‌به‌ر هی‌رشی نار‌ه‌وای ناوه‌ندی ده‌سه‌لات. هه‌ندیک له‌ئهن‌دامانی ره‌وتی به‌پاریژ، له‌م 6 ساله‌ی دوا‌ی ساخبوونه‌وه‌ی کۆمه‌له‌دا، هه‌لو‌یستیان بریتی بووه له‌بازبازیتی فیکری و سیاسی و هه‌لو‌یست گۆرین به‌پیی که‌شوه‌وا. خاوه‌نی ریچکه‌یه‌کی ناسراو نه‌بوون تا ناوی بنرئ خه‌ت. ئه‌و هه‌موو بازبازینه‌ناکرئ ناوی بنرئ خه‌تی ره‌سمیی کۆمه‌له.

به‌کاره‌ینانی ده‌سه‌لاتی حیزبی له‌دژی ره‌خنه‌گران

له‌م دوا‌ییانه‌دا زه‌مزه‌مه‌ی ئه‌وه ده‌بیستری که وه‌رگرتنی ئهن‌دام له‌ده‌ره‌وه‌ی ولات ده‌بی کۆنترۆل بکرئ. ئه‌وه له‌حالیکی‌که‌ی 95%ی ئه‌وانه‌ی له‌6 سالی رابوردوودا له‌ده‌ره‌وه‌ی ولات بوونه‌ته‌ئهن‌دامی کۆمه‌له، له‌تیکۆشه‌رانی دی‌رینی کۆمه‌له بوون که به‌”ته‌یفی کۆمه‌له“ ناسراون.

له‌نیوه‌ی دووه‌می هه‌شتاکانه‌وه و به‌تایبه‌ت له‌سه‌ره‌تای ده‌یه‌ی نه‌وه‌دی زاینیدا، سه‌دان کس له‌تیکۆشه‌رانی کۆمه‌له روویان کرده ولاتانی رۆژئاوا. چ ئه‌وانه‌ی به‌هۆی

برینداربوون له سه‌نگه‌ره‌کانی شه‌ردا ناردرا نه‌ ده‌ره‌وه و چ ئه‌وانه‌ی دواتر "پروژه‌ی ئی‌عزام" له راستیدا له کۆمه‌له‌ی ئه‌نفال کردن، هه‌میشه به سه‌رمایه‌یه‌کی گه‌وره‌ی کۆمه‌له‌ی زانراون. ئه‌وانه سه‌دان کادری به‌ناوبانگ، خۆشناو و تیکۆشه‌رن. رێژه‌یه‌کی گه‌وره‌ی ئه‌ندامانی ئیستای به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی کۆمه‌له، هه‌ر له‌و کادرا نه‌ن که له‌و سالانه‌دا له‌ده‌ره‌وه بوون.

له سه‌ره‌تای ره‌وتی ساخردنه‌وه‌ی کۆمه‌له‌دا، ئی‌مه‌مانان، مال به مال گه‌رپاين و داوامان له‌و تیکۆشه‌رانه کرد بۆ به‌هیزکردنی ئه‌و ره‌وته بینه‌وه ناو کۆمه‌له. هه‌ندیکیان پێشتر مه‌سئولی ده‌بیرخانه‌ی ده‌ره‌وه‌ی کۆمۆنیزمی کارگه‌ری ئه‌ندامه‌تی لێ ئه‌ستاندبوونه‌وه. ئه‌و هاوڕیپانه، زۆریان وتیان له بابته گۆرپانکاریه‌کانی ناو کۆمه‌له تیبینیان هه‌یه و ده‌یان‌ه‌وێ تیبینییه‌کانیان له‌به‌رچاو بگیری. ده‌فته‌ری سیاسیی ئه‌وکات، پێی راگه‌یاندن بۆ تیکۆشان له پیناو ئه‌و گۆرپانکاریه‌کانه‌دا با ئه‌و تیکۆشه‌رانه بینه‌وه ناو کۆمه‌له و له ناو ریزه‌کانی کۆمه‌له‌دا و له کۆبوونه‌وه بریارده‌ره حیزبیه‌کاندا، هه‌ول بدن بۆ به‌ره‌وپێشبردنی ئامانجه‌کانیان. که‌چی له یه‌که‌م کۆنفرانسی سکاندیناڤیدا، هه‌ر ئه‌و که‌سانه له لایه‌ن "نۆینه‌ری ده‌فته‌ری سیاسیه‌وه" پێیان راگه‌یه‌ندرا، ئه‌گه‌ر تیبینیان هه‌یه، با له کۆمه‌له بچنه‌ده‌ر و، له ده‌ره‌وه‌ی کۆمه‌له قسه‌کانیان بکه‌ن. ئه‌وه، ناته‌بایه له گه‌ل سه‌ره‌کیتیرین ئامانجه‌کانی ره‌وتی ساخردنه‌وه‌ی کۆمه‌له، ناته‌بایه له گه‌ل بنه‌ماکانی دیمۆکراسی ناوخرۆیی و دیالۆگ، ناته‌بایه له‌گه‌ل به‌ره‌سمیناسینی مافی ئه‌ندامان بۆ ده‌ربیرنی رای خۆیان و، کارتیکردنی بریاره‌کان به‌ ده‌نگدان له کۆنگره و کۆنفرانسه‌کاندا. ئه‌وانه‌ی به‌م جوړه سه‌ره‌کیتیرین په‌رنسپیه‌کانی حیزبایه‌تی پێشیل ده‌که‌ن و، له دژی به‌هاکانی ره‌وتی ساخردنه‌وه ده‌وه‌ستن، ناتوانن به‌ ناوی خه‌تی په‌رمیی کۆمه‌له خۆ بناسین. ئه‌و ئیددیعايه، ته‌نیا کاتیک ره‌واجی ده‌بێ، که به‌ زه‌بری ده‌سه‌لات داسه‌پیندری.

هه‌ ئسوورانی سیاسی و شه‌فافیه‌ت

ماوه‌یه‌که، لیکدانه‌وه و لیکۆلینه‌وه‌ی سیاسی له کۆمه‌له‌دا چووته په‌راویزه‌وه. له کۆنگره‌کان و کۆبوونه‌وه‌کانی کۆمیته‌ی ناوه‌ندی‌شدا، ئه‌وه‌نده‌ی کیشه‌ی ناوخرۆیی جیگای لیدوان بووه، ئه‌وه‌نده لیکدانه‌وه‌ی سیاسی و به‌لگه و بریارنامه‌ی سیاسی نه‌هاتوونه‌ته به‌ر باس. هه‌ندیک نیشانه‌ی ئاشکرا ئه‌وه ده‌درده‌خه‌ن که: ئه‌وه که له‌هه‌ر قۆناغیکدا چ سیاسه‌تیک ره‌چاوبکری و چ ئه‌رکیکی سیاسی و حیزبی فوکووسی له‌سه‌ر بکری، ته‌واو په‌یوه‌ندی به‌وه هه‌یه که چ که‌لکیکی ناوخرۆیی لێ وه‌رده‌گیری.

بلاوکراوه‌ی ناوه‌ندی کۆمه‌له، ته‌نیا له دووسی سالی یه‌که‌می ساخبوونه‌وه‌ی کۆمه‌له‌دا بوو به سه‌کۆی راگه‌یانندی هه‌لوێسته‌کانی کۆمه‌له و شوینی وتارنووسینی ئه‌ندامانی ناوه‌ندی و ده‌فته‌ری سیاسی. له دوو سی سالی رابوردوودا، به ده‌گمه‌ن لیکۆلینه‌وه‌یه‌ک له بابته مه‌سه‌له سیاسیه‌ گرنگه‌کانی کوردستان و ئێران و ناوچه‌که به ئیمزای ئه‌ندامانی ده‌فته‌ری سیاسی بلاوکراوه‌ته‌وه. ده‌لێ هه‌ولیک هه‌یه بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و هاوڕیپانه، نه‌ک هه‌ر پروژه‌کانیان، به‌لکوو خه‌تی فیکری و سیاسیشیان غه‌یری قابیلی

خویندنه وه بی و، هیچ هه لویستیک له سه ر خویان نه که نه مال، تا هه موو رۆژی ئیمکانی مانۆفری تازه یان هه بی. ته نانه ت زۆرجار له بۆنه گرنگه کاندای هه لویست و به یاننامه ی ناوه ندی و دس بلاونا کریتته وه. ناوه ندی ده سه لاتی سیاسی، که بریتی بی له ده فته ری سیاسی، ئه وه ندی سه رقالی کیشه ی ده سه به ندی، ده خاله ت له پرۆژه مالییه کاندای و به کاره یانی کارتی کایه ی ده سه لاتن، ئه وه ندی خه ریکی سیاسه تدارشتن و نوینه رایه تی سیاسی کۆمه له نین.

دارایی و ناوه ندی سیاسی

له حیزبکی ساخ و ته ندروست دا، له حیزبیکدا که بیهه وی خوی له مه ترسی گه ندله ی دوور رابگرئ، پێویسته ریگا نه درئ، ده سه لاتی مالی، چاره نووسی هیله فیکریه کان و ره وته سیاسییه کانی ناو حیزبه که دیاری بکا. ده فته ری سیاسی نابی له حیزبه که ی خۆیدا هاوکات کاری بانکیش بکا. به شی دارایی حیزب، وهک له هه موو دنیای پێشکه وتوودا باوه، پێویسته به ده زگایهک بسپێردرئ که به پێی بنه ما و ریسای کارشناسانه، قابیلی حیسابره سی و، خاوه نی ده فته ر و ژماره و ره قه م، به رپوه بیری و کۆمیتته ی ناوه ندی یان ئۆرگانی دیکه ی هه لبژاردی کۆنگره چاوه دیری ته واوی به سه ریدا هه بی.

له کۆنفرانسی دووه می سکاندینا ئی باسی لپرسینه وه ی به شی دارایی هاته گۆر. پێشنیار کرا، دوو که س چاوه دیری دارایی هه لبژێردرین که ئه ندامی کۆمیتته که نه بن و، چاوه دیری دارایی و خه رجه کانی کۆمیتته که بکه ن. نوینه ری ره وتی به پاریزی ناو کۆمه له، دژ به هه لبژاردنی چاوه دیری دارایی قسه ی کرد و ئیستیدلالی ئه وه بوو که "کۆمه له حیزبکی نه یینییه و ناتوانی حیسابی داراییه کانی بخاته به رده ستی ئه م و ئه و".

ئه وه که سه رمایه و دارایی کۆمه له چه نده و، کۆمه له له کوی سه رمایه ی هه یه، ده کرئ نه یینی بی، به لام ئه وه که داها ته کان چۆن سه رف ده کرین، هه میشه ده بی قابیلی لپرسینه وه بی و، نا کرئ بکریتته "نه یینی" و مه ته لۆکه ی ئه منیه تی. ئه وه ته نیا لپرسینه وه یه، که سنووری نیوان شه فافییه ت و گه ندله ی دیاری ده کا.

ده ربازبوون له م دۆخه و زالبوون به سه ر ئه م گرفتانه دا، هه ولدانیکی کارسازی ده وی که تییدا ریزه کانی کۆمه له و دلسۆزانی بزوتنه وه ی شوڕشگیرانه ی کوردستان به شدار بن. ئه و هه لمه ته پێویسته به هه موومان ریکی بخه ین و به شداریی تییدا بکه ین.

په راویزه کان:

(1) له کۆنفرانسی یه که می ئه ندامانی کۆمه له دا له سکاندینا ئی، ستۆکه هولم، ئاپریلی 2004، ئه بووبه کری موده رپه سی، که وهک نوینه ری ده فته ری سیاسی خوی ناساند، ئه و قسه یه ی کرد. تا ئیستا ده فته ری سیاسی ئه و هه لویسته ی وه رنه گرتووه ته وه. موده رپه سی

وتى: ”رەوتى ساخكردنه‌وهى كۆمه‌له تەواو بوو. ھەركەس بەتەماى ئەو ھاتوو تە ناو كۆمه‌له كە كۆمه‌له بگۆرئ. با پرواتەو ھە مالى خۇى و لەدەرەو ھەى كۆمه‌له ھەول بىدا بۆ گۆرپىنى كۆمه‌له“. مودەررەسى وتى ”لە مالى خۇشتان دەتوانن موبارەزەى شەرافەتمەندانە بگەن“.

(2) ماوھەك لەو پېش، ھېرشى عەلېزادە، پېشنىارىكى بۆ گۆرپىنى بەندى يەكەمى پېرەوى ناوخۇى كۆمه‌له ھېتايە گۆر. ھېرش، لەسەر ئەو ناووناتۆرەى لېدرا و بە شىواندىنى كۆمه‌له و سەبەبكارى بى ئىسجامى ناودېر كرا. تەنانەت كاتىك كە سكرتېرى گشتى كۆمه‌له، لە گفئوگۆيە كدا لە گەل رۆژنامەى ئاسۆ رايگەياند پېشنىارى گۆرپىنى بەندى يەكەمى پېرەوى ناوخۇى كۆمه‌له، يەكەمجار خۇى ھېتاوئەتتايە گۆر، ھېشتا ھېرش داواى لېئووردنى لى نەكرا كە بۆچى لەسەر ھېتايە گۆرپى ھەمان پېشنىار بە شىواندىنى كۆمه‌له تاوانبار كرابوو. ئەو تەنبا نېشاندەرى ئەو راستىيەى كە ئەوانەى ملكەچ و بېدەنگ نەبن، مافى ئەو ھەيان پېنادرى تەنانەت بۆ تەئىدىى سىياسەتەكانى كۆمه‌لەش ئىزھارى و جود بگەن.

ئەو كەسانەى لەسەر ئەو ھېرش ھەلگىرى بۆچوونىكى سىياسى جىاوازە، سووكايەتتايان پېكرد، لىيان نەپرسرايەو. گەلىك شكايەتى دىكەش لە بابەت سەرىپچىكردنى لەم چەشنە چوونە بەردەستى دەفتەرى سىياسى كە تىياندا رەخنەگران شكايەتتايان كرىبوو كە جىئويان پېدراو و، ھەرەشەيان لىكراو. دەفتەرى سىياسى لەو شكايەتەنى نەپرسىيەو و رېگەى خۇش كرى بۆ ئەو ھەى رەخنەگران فشاريان بۆ بھېئىرى. ئەو ئەو شەپۆلەى كە راستەوخۇ بە پشئىوانى دەفتەرى سىياسى كۆمه‌له لە دژى رەخنەگران كەوتوو تە رى. لە كاتىكا كە نھىئىترىن باسەكانى ناو كۆنگرەكان و پلېئۆمەكان و كۆبوونەو ھەكانى دەفتەرى سىياسى، لە كۆرى ناسىاوانياندا باسى دەكرى، خەلك لەدژى كەسانىكى دىارىكراو ھەلدەخرىنن بە پاساوى ئەو كە نھىئىيەكان دەركىنن. ھاوړىيان بە تەمان ئەم كارانەيان بە ناوى ھەولدان بۆ ”ئىسجام“ لى قەبوول بگەين.

(3) دەفتەرى سىياسى لە نامەيەكدا بۆ سەباحى ئەمىنى، كادرى لەمىژىنە و فەرماندەى ناسراوى كۆمه‌له نووسىويەتى: ”بەدژى كۆمه‌له و بەرژەو ھەندەكەى كارتان كرىوو“ و ”دەفتەرى سىياسى كۆمه‌له برپارى داو ھە كە تا ئاگادار كرىنەو ھەى داوى لە ھاتنەو ھە كوردستان و بۆ ئوردوگای كۆمه‌له خۇتان بپارىزن“. مەلووم نىيە كام، بەلگەى ھىزبى و كام پېرەوى ناوخۇ ئەو دەسەلاتەى بە دەفتەرى سىياسى داو ھاتوچۇى كوردستان لە كەسىك قەدەغە بكا.